

RIMAS SKINKAITIS

Vytauto Didžiojo universitetas

JĖZAUS ASMUO SKIRTINGŲ KULTŪRŲ KRISTOLOGIJOSE

Jesus' Person in the Christology of Different Cultures

SUMMARY

As a scientific field of study concerned with the nature and person of Jesus Christ, Christology was and is still a very sensitive field where human consciousness and the theological mind intersect. Christological models and fields change in different times and different cultures. The article seeks to survey and present the theological portraits of Jesus traced in different modern cultural traditions and to reveal their basic features. Nowadays, the Chalcedonian dogma the begins discourse discourse with Christ's divinity is not the basic point among different Christian cultures. Rather, Christ's humanity is presented as a mirror for His divinity. Each culture tries to depict and adopt the features of Jesus' person that are most appropriate to it. In most developing countries, there is a tendency among the faithful to stress Jesus' humanity as poor, an outcast, and as humiliated. Thus, Jesus becomes an icon of all the poor, depressed and offended. The article describes the ways different nations seek in the person of Jesus the features of historical Jesus close to their culture. Then in the light of the faith, these features lead to an acknowledgement of the living Jesus' divinity and to an experience of salvation in Him.

SANTRAUKA

Kristologija, kaip Jėzaus asmens pažinimo bei analizės mokslinė kryptis, visais laikais buvo ir tebėra jautrus laukas, kuriame susikryžiuoja visi žmogiškosios sąmonės ir teologinio mąstymo ypatumai. Įvairiais laikotarpiais ir skirtingose kultūrinėse terpėse kinta ir kristologiniai modeliai bei kryptys. Straipsnyje siekiama apžvelgti ir šiuo metu skirtingose kultūrinėse tradicijose išryškėjusius teologinius Jėzaus paveikslus bei aptarti esminius jų bruožus. Šiandien daugelio skirtingų krikščioniškųjų kultūrų išėities taškas jau nebėra Kalchedono dogma, savo diskursą pradedanti nuo Jėzaus dieviškojo antgamtiškumo, bet Jėzaus žmogiškumas, kuris matomas kaip langas Jo dieviškumui atpažinti. Kiekviena kultūra stengiasi Jėzaus asmenyje pastebėti, išryškinti bei pasisavinti tuos bruožus, kurie jai atrodo aktualiausi. Daugelio besivystančių šalių kristologijai

RAKTAŽODŽIAI: Jėzus, kristologija, kultūra, asmuo, modelis.

KEY WORDS: Jesus, christology, culture, person, model.

būdinga tendencija išryškinti Jėzaus žmogiškumą, ypač jo, kaip vargšo, paniekinto ir pažemintojo dalią, taip tampant daugelio vargingųjų, skriaudžiamųjų ir beteisių ikona. Straipsnyje sintetiškai iliustruojama, kaip skirtingos tautos Kristaus asmenyje ieško savo kultūrai artimų istorinio Jėzaus bruožų, kurie, tikėjimu priimti, padeda pastebėti ir išgyventi Jo dieviškumą, o tai ir padeda jame atrasti bei patirti išganymą.

ĮVADAS

Krikščionybė nėra kultūros forma, ideologija, ji nėra idealų ir tam tikrų dvasinių ir moralinių principų sistema. Krikščionybė – tai Asmuo. Krikščionybė – tai Jėzus Kristus, – kalbėjo Jonas Paulius II, 2004 m. per Paskutinės vakarienės mišias. Būtent Kristus yra Asmuo, kuris sujungia skirtingų tautų, kultūrų ir tradicijų žmones į vieną tikėjimą vienoje jo sekėjų bendruomenėje – Bažnyčioje – vienam tikslui, kuris yra Dievo karalystės plėtra ir įtvirtinimas šiame pasaulyje. Tačiau nors visus krikščionis vienija bendras tikėjimas Jėzumi Kristumi, šiame tikėjime be galo svarbų vaidmenį vaidina ir kultūrinė dimensija. Skirtingos kultūrinės tradicijos padeda pastebėti bei išryškinti skirtingus Jėzaus asmens bruožus, jo mokymo ir veiklos akcentus. Todėl laiko tėkmėje skirtingose kultūrinėse terpėse išryškėja arba susiformuoja nauji Jėzaus įvaizdžiai. Šie įvaizdžiai yra be galo svarbūs, nes, viena vertus, jie išreiškia kuriai nors kultūrai būdingą Jėzaus supratimą, o kita vertus, jie, liudydami, kas yra Jėzus kuriai nors tautai, vienaip ar kitaip paveikia tos tautos gyvenimo bei visuomenės raidos procesus.

Tad svarbu pažvelgti ir susipažinti su šiandien skirtingose kultūrose vuruojančiais teologiniais Jėzaus paveikslais, kurie padeda geriau suprasti ir tų tautinių bei kultūrinių tradicijų tikėjimo specifiką. Nūdienos krikščionybėje matomas Jėzaus paveikslas – tai vertinga skirtingų kultūrų sudėliota Išganytojo asmens mozaika. Jėzaus veidas padeda geriau pažinti jo žmogiškumą, kuris kartu yra langas, per kurį atsiveria ir pasireiškia jo dieviškumas. Tam tikroje kultūroje gimęs, susiformavęs ir besireiškiantis žmogiškumas yra būtent tai, kas slepia Jėzaus dieviškumą ir per ką tas dieviškumas pasireiškia paliesdamas tiek pavienį žmogų, tiek skirtingas tautas bei kultūras, jas atperka ir išgelbsti.

Straipsnyje trumpai ir sintetiškai atskleidžiami didžiausiose kultūrinėse erdvėse šiandien dominuojantys teologiniai Jėzaus paveiksai bei išryškinami esminiai jų bruožai ir savitumai. Tai gali padėti geriau suprasti kitų kultūrų tikėjimo savitumus bei palengvinti skirtingų kultūrinių tradicijų krikščionių vienybę ir bendrą evangelizacinį darbą.

JĖZUS AZIJOS KRISTOLOGIJOJE

Krikščionys Azijoje gyvena nedidelėmis bendruomenėmis ir sudaro gyventojų mažumą, išskyrus Filipinus ir Rytų

Timorą. Tačiau, nepaisant tikintiesiems nepalankių kultūrinių ir socialinių sąlygų bei jų persekiojimo, ypač Kinijoje ir

Šiaurės Korėjoje, krikščionių skaičius šiame regione kasmet išauga maždaug 4 proc. Kalbant apie Jėzaus asmenį Azijoje, jis pirmiausia matomas kaip tikros išminties mokytojas, Tiesos kelias, dvasinis vadovas-*avataras*, Apšviestasis, satyagrahi ir tarnas.

Tačiau labiausiai tarp tikinčiųjų paplitęs Jėzaus kaip išminčiaus ir vargšų bičiulio paveikslas.

Jėzus išminčius

Šio įvaizdžio susiformavimui įtakos neabejotinai turėjo rytietiškoji kultūrinė tradicija. Didžiausios ir seniausios Rytų religijos visuomet siejamos su garsiais mokytojais, dvasiniais vadovais ir išminčiais, tokiais kaip Buda Indijoje, Konfucijus Kinijoje, kurio religija išplito Japonijoje, Korėjoje ir Vietname, ar Laodzi – filosofas ir daoizmo pradininkas, vėliau pripažintas dievybe.

Šiame kontekste Jėzus, kurį evangelijos pristato kaip mokytoją bei dieviškos išminties šaltinį, ypač Jono teologijoje, Rytų krikščionims tampa ypač suprantamas bei artimas. Jėzaus kaip Tiesos mokytojo ir išminčiaus kristologiją plėtoja ir kai kurie Azijos teologai. Visų pirma norisi išskirti krikščionimi tapusį budistų vienuolį Henri Le Saux (Abhishtananda). Jo teologijos, taigi ir kristologijos, siekis yra krikščionybės slėpiniu atspindėti hinduistinę *advaitą*, kur Jėzus pirmiausia matomas kaip paslapstį skelbiantis guru.

Jo mistinė vienybė su Tėvu yra ne kas kita kaip Jėzaus pasinėrimas į save, kuris tuo pat metu yra ir pasinėrimas į Absoliutą, kuriame atpažįsta Tėvą ir kuriame patiria giliausią Tiesą. Vadinasi, H. Le Saux supratimu, Jėzus yra ne kas kita

kaip nuostabus žmogaus slėpinio atskleidimas, *Purusia*, t. y. individualios nomados ir „kosminio žmogaus“, to, iš kurio visa kilo ir kuriame visa glūdi, ir kurio tokie iškiliausieji mąstytojai kaip Buda ir Rāmāna ieškojo kosmose, nušvitimas. Analizuodamas psichologinį Jėzaus religingumą, jo santykį su Tėvu ir jo dieviškąją savivoką, jo „Abba“ ir jo „Aš esu“, autorius prieina išvada, kad Jėzus turi visą *advaita* patirtį, t. y. jame glūdi giliausias kūno ir sielos identiškumas, suvokiamas kaip esminė ir galutinė tiesa. Būtent čia, jo manymu, slypi jo kaip visuotinio Išganytojo esmė ir paradigmė vertė: Jis yra tasai, kuris kviečia ir kartu padeda žmogui pasiekti jo paties esmės gelmes. Jame žmogus gali „atsibusti ir nušvisti“ pats sau ir pasauliui. Todėl tik Kristaus paveiksle žmogus gali pažinti Dievą, save patį ir visą žmonių pasaulį.

Jėzus tarp vargšų

Rytuose, kur skurstančiųjų ir vargstančiųjų ypač daug, labai paplitęs Jėzaus kaip vargšų bičiulio paveikslas. Šiandienos Indijoje daugiausiai krikščionių yra kilę iš *dalit* kastos, kuri laikoma pačia žemiausia Indijos kultūrinėje visuomenės sanklodoje. Jėzaus asmenyje varginčiausieji krikščionys atpažįsta save ir tapatinasi su Juo. Jėzus, kuris daugiausiai laiko praleido tarp vargšų ir nelaimingųjų rodydamas jiems išskirtinę meilę ir dėmesį, Azijos krikščionims yra tarsi jų pačių vizitinė kortelė.

Aštuntajame praeito amžiaus dešimtmetyje Korėjoje gimė *minjung* teologija. Tai kažkas panašaus į Lotynų Amerikos išsilaisvinimo teologiją. *Minjung* yra sudurtinis žodis, kur *Min* reiškia žmones, o *jung* – mases, liaudį. Tai paprastų žmo-

nių, liaudies masių, teologija, kuri Jėzų laiko vienu iš jų, skriaudžiamu, niekinamu ir pažemintu. Tad daugeliui Korėjos krikščionių toks Jėzaus įvaizdis tapo tarsi stimulu ir kovos vėliava ginant savo teises ir laisves karinės diktatūros sąlygomis. Panašių tendencijų galima išvelgti ir nūdienos Indijos kristologijoje. Vienas ryškiausių tokios krypties atstovų yra Sebastianas Kappenas. Jo plėtojamoje išlaisvinimo teologijoje, pritaikytoje Indijos situacijai, matyti akivaizdus raginimas visą dėmesį sutelkti į istorinį Jėzų. Šitaip kristologijoje formuojama jėzuologinė išlaisvinimo teologijos kryptis.

Kiek nuosaikesnės išlaisvinimo teologijos krypties atstovas yra Šri Lankos teologas jėzuitas Aloysius Pieris. Jo manymu, azietiškoji kristologija neišvengiamai turi paisyti dviejų esminių Azijos tikrovių – skurdo ir religingumo. Todėl Azijos kristologijoje esą būtina sujungti išlaisvinimo ir tarpreliginio dialogo teologines linijas. Naująjį darinį būtų galima vadinti tarpreligine išlaisvinimo teologija pagrįsta kristologija, kurioje Kristus būtų matomas kaip vienuolis-vargšas. A. Pieris nori rasti vidurio kelią tarp dabar, jo manymu, Azijos krikščionims nepriimtinių dviejų kristologijų – daugiau vakarietiškos krypties „Kristus prieš religijas“ ir vietinio liaudiškojo pamaldumo srovės „Religijų Kristus“. Autorius pažymi, kad Jėzus Azijoje vis dėlto yra užsienietis. Tad priimtinas Jis gali tapti tik tuomet, kai vienuolio-vargšo įvaizdis apima nekreikš-

čioniškų religijų dvasingumą ir azijietiškoji skurda. Tik Jordano vargšų religingume pakrikštytas ir kryžiaus skurdumu vilkintis Kristus įgauna tikrai azijietiškoji bruožų. A. Pieris manymu, Jėzaus vargingumas turėtų būti suprastas ne vien tik kaip medžiaginių dalykų neturėjimas, bet pirmiausia kaip dvasinė-moralinė nuostata kovoti su Mamona – dievu, priešišku jo skelbiamam *Abba*. Kova su Mamona Jėzų atvedė iki kryžiaus mirties. Todėl Jėzaus, kaip vienuolio-vargšo, asmenyje geriausiai išvelgiama ir aiškiausiai atskleidžia meilės ir išminties dermė. Tikėjimas tampa visaverčiu tik tada, kai jame susijungia du esminiai principai – *gnosis* ir *agape*. Tad sujungus krikščioniškąjį *gnosis agapica* ir budistiškąjį *agape gnostica* principus, Kristus būtų aktualus ne tik teoriškai-idejiškai, bet ir praktiškai.

Taigi apibendrinant galima išskirti šias Azijos kristologinės minties erdves: Indija, Filipinai ir Tolimieji Rytai. Indijos kristologijoje atsispindi dialogo su hinduizmu įtaka, todėl Jėzus suprantamas kaip „Visatos Kristus“, „Visuotinis Guru“ ir „Didysis Mistikas“.

Filipinuose liaudiški Kristaus įvaizdžiai susipina su tradiciniais. Tad šalia Kristaus kaip Dievo Sūnaus ir Žmogaus sūnaus galima matyti Jėzaus-Herojaus ar Kenčiančio Jėzaus paveikslą.

Tolimuosiuose Rytuose kristologijai būdinga, viena vertus, budizmo, o kita vertus, išlaisvinimo teologijos elementų simbiozė.

AFRIKIETIŠKA KRISTOLOGIJA

Afrikos kristologija taip pat glaudžiai susijusi su vietos kultūra. Tačiau tarp tikinčiųjų labiausiai dominuoja Jėzaus

kaip protėvio, iniciacijos mokytojo, tau-maturgo ir gyvenimo pilnatvės teologiniai paveikslai.

Jėzus kaip protėvis

Nemažoje Afrikos dalyje giliai įsišaknijusi protėvių gerbimo tradicija. Protėviai laikomi gyvųjų moralumo saugotojais, savotiškais anapusinio gyvenimo tarpininkais bei gyvųjų Dievui užtarėjais. Daugelyje vietovių vis dar tikima, kad jie yra visur. Jėzus savo etnine kilme nėra afrikietis, be to, jis mirė gana jaunas ir nepaliko biologinių palikuonių, todėl pagal afrikietišką tradiciją negalėtų būti laikomas protėviu. Tačiau Jėzus laikomas dvasiniu protėviu. Šiam įvaizdžiui teologinį pagrindą suteikia Jono evangelija, kur Jėzus sako, jog atėjo į šį pasaulį tam, kad žmonėms suteiktų gyvenimo apstybę (*Jn 10, 10*). Jono teologijoje Jėzus pristatomas kaip naujasis Adomas ir, kitaip negu pirmasis, atėjo tam, kad žmonėms padovanotų gyvenimo pilnatvę (*1 Kor 15, 45; Rm 5, 12–20*). Kaip prisikėlusysis jis yra visų mirusiųjų pirmtakas (*1 Kor 15, 20*). Taigi Jėzus yra tasai, kuris mirdamas ant kryžiaus atidavė savo gyvybę, kad kiti galėtų gyventi, ir todėl gali būti laikomas protėviu, kaip ir visi jauni kovotojai, žuvę gindami savo tautą. Tad Jėzus matomas kaip dvasinis afrikiečių protėvis, ypatin gas ir iškiliasis protėvis, *proto*-protėvis, užtariantis žmones pas Dievą.

Jėzus kaip iniciacijos mokytojas

Daugelyje pasaulio kultūrų, taip pat ir Afrikoje, ypač prancūzakalbėje jos dalyje, egzistuoja iniciacijos apeigos, kurių metu paaugliai įvedami į suaugusiųjų gyvenimą. Kad pereitų į naują savo gyvenimo tarpsnį, jaunuoliai turi atlikti tam tikras užduotis, praeiti išbandymus ir tarsi savitu būdu išgyventi mirtį. Visa

tai ištvėręs jaunuolis jaučiasi tarytum būtų prisikėlęs. Iniciacijos apeigoms būtinai vadovauja mokytojas, kuris visa tai jau yra asmeniškai perėjęs, patyręs ir išgyvenęs. Svarbu pažymėti, kad jis jaunuoliui nėra vien tik mokytojas, bet kartu yra vyresnysis brolis, esantis šalia jaunėlio ir jį lydintis perėjimo į suaugusiųjų pasaulį kelyje. Šiame kontekste matomas ir Jėzaus asmuo bei jo misijos esmė. Dievas yra tasai, iš kurio kyla visa ir į kurį visa krypsta. Jis yra visa ko, taigi ir žmogaus gyvenimo, pilnatvė. Dievas todėl panoro „daugybę savo vaikų nuvesti į garbę. Todėl jam derėjo kentėjimais išstobulinti jų išganymo vadovą“ (*Žyd 2, 10*). Kitaip tariant, Dievas Tėvas leido savo Sūnui praeiti kančios ir išbandymų kelią, mirti ir prisikelti, kad galėtų žmonėms tapti patikimu vadu ir bičiuliu jų kelyje į žmogiškąją brandą ir Dievo vaikų gyvenimo pilnatvę. Jėzus savo kančia, mirtimi ir prisikėlimu ne tik praeina savotišką iniciaciją, bet ir ją pranoksta. Savo velykiniu įvykiu Jėzus veda savo brolius pagal žmogystę į gyvenimo perkeitimą ir išganingą pilnatvę. Svarbu pažymėti, kad Afrikos krikščionys Jėzų mato ne vien tik kaip vyresnįjį brolių ar iniciacijos mokytoją, praeityje praėjusį šį kelią ir dabar išskylančią tik kaip sektiną pavyzdį, bet pirmiausia kaip tą, kuris ir šiandien realiai identifikuoja su kiekvienu savo bičiuliu bei jo giliausiais išgyvenimais – kančia, skausmu ir mirtimi, ne tik būdamas šalia, bet ir pasinerdamas į jų egzistencines sunkių patirčių bei išgyvenimų gelmes ir šitaip padėdamas žmonėms išverti ir nepalūžti gyvenimo kovose ir išbandymuose bei išlikti, nugalėti ir kartu su juo pasiekti prisikėlimą ir naują gyvenimą.

Jėzus taumatargas

Gydymas daugelyje Afrikos kultūrų vaidina vieną svarbiausių vaidmenų. Todėl evangelijose sutinkamas žmones gydantis Jėzus afrikiečiams yra labai artimas ir svarbus. Kitaip nei Vakarų pasaulyje, Afrikoje gydymas suvokiamas ne tiek kaip individualus, pavienio žmogaus reikalas, bet kaip įvykis, kuris paliečia ir įtraukia visą bendruomenę. Tas pat pasakytina ir apie ligą, kuri suvokiama ne vien tik kaip fizinis-biologinis, bet visų pirma – kaip psichosomatinis, psichoreliginis reiškinys. Tiek liga, tiek pats gydymas laikomi iššūkiiais, kviečiančiais ligonį peržiūrėti savo asmeninius santykius su gyvaisiais, su mirusiais protėviais ir dar negimusiais. Taip pat tampa svarbu peržiūrėti savo elgesį Dievo ir aplinkinių atžvilgiu. Liga gali būti suprantama kaip ženklas, kad kažkuriam lygmenyje šie santykiai šlubuoja. Jiems pataisyti, suprantama, reikalia gydytojas. Kaip tik kokį Jėzų afrikiečiai ir sutinka Biblijoje. Evangeliniuose pasakojimuose Jėzus daug dėmesio skiria gydymams, kurie paliečia visą žmogų tiek psichosomatinio, tiek socio-teo-somatinio lygmeniu. Evangelijos liudija, kad išgydymus Jėzus visuomet siejo su tikėjimu (*Mt 5, 21–34*), o kartais ir su nuodėmių atleidimu (*Lk 5, 17–26*). Afrikiečiams svarbu ir tai, kad gydymas Jėzus visuomet atsižvelgia į socialinę savo pacientų aplinką. Liga tam tikru būdu žmogų išskiria iš sveikųjų, o neretai ir

atskiria nuo visuomenės. Gydydamas Jėzus ne vien tik pašalina fizinę ar dvasinę negalią, bet sugrąžina žmogų į visuomenę ir visavertį gyvenimą bendruomenėje. Visa tai turi įtakos ir kai kurių sakramentų teologinei interpretacijai. Pvz., Susitaikinimo sakramentas suprantamas kaip žmogaus vidinio išlaisvinimo procesas, kuriuo siekiama ne tik atleisti nuodėmes, bet ir išgydyti jo pašlijusius santykius su kitais žmonėmis ir tikinčiųjų bendruomene. Panašiai traktuojamas ir Ligonų sakramentas. Jo metu bažnytinė bendruomenė ypatingu dėmesiu apsupa savo sergantį narį palaikydama jį, ištikta fizinės ar moralinės kančios. O tai padeda žmogui greičiau visapusiškai pasveikti ir grįžti į normalų gyvenimą.

Jėzus kaip gyvenimo pilnatvė

Šis Jėzaus gyvenimo davėjo ir jo pilnatvės įvaizdis yra labiausiai paplitęs Afrikoje, ypač anglakalbėje jos dalyje. Jis tarsi sujungia ir apibendrina anksčiau aptartus bei natūraliai kyla iš jų. Bibliiniu šio įvaizdžio pagrindu laikoma Jėzaus susitikimo su samariete scena *Jn 4, 1–42*. Evangelijose išryškinti Jėzaus bruožai leidžia laikyti jį tuo, kuris ne tik turi savyje gyvenimo pilnatvę, bet ir ja noriai dalijasi su žmonėmis (*Apd 1, 8; Jn 15, 12–15*). Gyvenimo pilnatvė yra tai, ką daugelis Afrikos krikščionių laiko žmogiškosios egzistencijos tikslu ir siekiamybe. Todėl šis Kristaus paveikslas toks suprantamas, artimas ir natūraliai priimamas.

JĖZUS LOTYNŲ AMERIKOJE

Šiandien tarp Lotynų Amerikos krikščionių vis dar gyvi kolonijinio laikotarpio Jėzaus įvaizdžiai. Labiausiai

paplitę yra kūdikėlio Jėzaus ir kenčiančio Kristaus teologiniai paveikslai, kurie giliai įsišakniję tiek tikinčiųjų dvasioje, tiek

liaudiško pamaldumo formose nuo Meksikos iki pat Čilės.

Liūdna Lotynų Amerikos kančios ir neteisybės tikrovė paskatino atsirasti vadinamąją išlaisvinimo teologiją. Ši teologinė srovė remiasi konkrečia istorine priespauda ir kančios patirtimi, kuria ir šiandien gyvena labai daug lotynų amerikiečių. Ji kilo iš daugybės varguolių tikėjimo, kad Jėzus nėra nutolęs nuo savo istorinio nukryžiuojimo: nūdienos vargšai ir toliau įkūnija jo žeminimą, žudymą bei nukryžiuojimą. Tad daugeliui Lotynų Amerikos tikinčiųjų kenčiantis, pažemintas ir nukryžiuotas Jėzus yra visų vargšų ikona. Kristaus kaip vargšo ir kartu išlaisvintojo įvaizdžiai dominuoja ne tik paprastų žmonių tikėjime, liaudiškojo pamaldumo praktikose, bet ir kristologiniame teologų diskurse.

Vienas ryškiausių jos atstovų ir išlaisvinimo teologijos pradininkų yra Gustavo Gutiérrezas. Tačiau impulsą plisti šiai srovei suteikė 1968 m. Medeline įvykusi Lotynų Amerikos vyskupų konferencija. Jos metu buvo atkreiptas dėmesys į tai, kad kai daugybė regiono žmonių gyvena nežmoniškame varge ir skurde, Bažnyčia negalinti būti abejinga ir pasyvi stebėtoja. Konferencijoje buvo pasiūlyta išlaisvinimo kristologija, skelbianti, kad Dievas siunčia savo Sūnų išlaisvinti visus žmones iš visų įmanomų vergovės formų, kurias lemia nuodėmė, badas, skurdas ir išnaudojimas.

Išlaisvinimo teologijos metodologijoje galima išskirti tris aspektus. Pirmiausia analizuojama visuomenė, kuri suvokiama kaip galios struktūra, sąlygojanti priespaudą. Šis aspektas turi akivaizdžiai

marksistinį atspalvį, kas sukėlė Vatikano susirūpinimą bei atitinkamą reakciją. Kitas išlaisvinimo teologijos aspektas yra biblinė hermeneutika, kurioje pabrėžiama, kad Biblijoje pasakojama išganymo istorija yra ne kas kita kaip visos žmonijos išlaisvinimo istorija. Ji prasideda likiminiu išrinktosios tautos išėjimu iš Egipto vergovės ir pasiekia kulminaciją išganingoje Jėzaus veikloje, kai jis parodo savo solidarumą su vargšais, stoja jų pusėn bei ryžtingai kritikuoja to meto galinguosius. Ši biblinė hermeneutika laikoma žmogaus išlaisvinimo praktikos tiek socialiniu, tiek pastoraciniu lygmeniu pagrindu bei stimulu. Tačiau užsiangąžavimas tik dėl vargšų tapo teologinės refleksijos hermeneutiniu raktu, nes vargšas ir skriaudžiamasis įgauna universalią vertę, nes tik nuo santykio ir elgesio su juo priklauso eschatologinės ateities kokybė: dangus arba pragaras.

Pirminiu išlaisvinimo teologijos formavimosi tarpsniu dominavo ekleziologinė ir antropologinė perspektyvos. Kristologija buvo palikta antrame plane. Tačiau kiek vėliau, ypač J. Sobrino pastangomis, ji iškyla į pirmą vietą. Jėzus ir jo žmogiškumas suvokiamas kaip konkretus atsakas vargo ir skurdo kamuojamam žmogui. Tai nereiškia, kad išlaisvinimo teologijoje paneigiamas Jėzaus dieviškasis antgamtiškumas. Tiesiog atspirties taškas yra „kristologija iš apačios“, kurioje akcentuojama istorinio Jėzaus veikla dėl skriaudžiamųjų ir vargstančiųjų krypstant į *totaliter Christus*, o antrame plane paliekant tikėjimo Kristų. Taigi galima sakyti, kad išlaisvinimo kristologijos bazė yra istorinis Jė-

zus. Žvelgiantys iš išlaisvinimo teologijos perspektyvos krikščionys yra įsitikinę, kad Jėzus nėra tasai, kuris tapo žmogumi vien tik tam, kad išvaduotų žmones iš nuodėmės ir abstraktaus dvasinio blogio, bet atėjo į šį pasaulį, kad išlaisvintų iš labai konkrečių žemiškų nuodėmės ir blogio pasireiškimo formų. Kitaip tariant, Dievas rūpinasi ne tik žmogaus sielos išlaisvinimu iš dvasinio blogio, bet ir kūno išlaisvinimu praktiniame, ekonominiame ir socialiniame lygmenyse. Dievo karalystė apima viso žmogaus išlaisvinimą, išgelbėjimą ir perkeitimą – kūno ir sielos plotmes. Jei ši karalystė apsiribotų tik dvasios sritimi, tuomet kiltų klausimas: kodėl Jėzus gydė žmones, juos maitino, gynė ir gelbėjo jų gyvybes? Būtent biblinis Kristaus veikimo pagrindas ir duoda akstiną nepamiršti žemiško bei socialinio Dievo karalystės kūrimo ir jos plėtros dėmens. Tačiau iškiliasi išlaisvinimo teologijos atstovai pabrėžia, jog negalima Kristų bei jo skelbiamą Dievo karalystę naudoti vien tik sprendžiant socialines problemas, ignoruojant vidines ir dvasines žmogaus dimensijas.

Reikia pažymėti, kad Lotynų Amerikos kenčiančio Jėzaus paveikslo teologijoje kryžius laikomas pirmiausia ne pomirtinio gyvenimo, bet jau žemiškojo gyvenimo perkeitimo ir vargšų prisikėlimo iš sunkios socialinės bei ekonominės mirties vilties ženklui.

Tad daugybei varge ir skurde gyvenančių Lotynų Amerikos žmonių į išlaisvinimą vedanti kryžiaus teologija tapo vilties šaltiniu. Lotynų Amerikoje Kristaus mirtis nėra traktuojama vien tik kaip

istorinis fatališkumas, bet Dievo karalystės nenorinčių, jai besipriešinančių žmonių veiksmas, kaip turtingųjų susidorojimas su tuo, kuris nedviprasmiškai stojo ginti vargšų, nelaimingųjų ir skriaudžiamųjų. Būtent čia slypi giliausia kryžiaus prasmė. Šioje kristologinėje perspektyvoje Jėzaus mirtis ant kryžiaus įprasmina daugybės žmonių pasiaukojimą, kančią ir mirtį ginant kitų, tokių kaip jie, išnaudojamų ir engiamų žmonių teises ir tam pa gyvenimo aukos už kitus, solidarumo ir kankinystės įprasminimu. Šiandien daugybė vargšų jaučiasi taip, kaip anuomet Jėzus, kuris už tai, kad kovojo už tiesą, teisingumą, lygybę ir pagarbą žmogui, turtingųjų ir galingųjų buvo nukryžiuotas. Viena vertus, kryžius yra tai, kame vargšai ir išnaudojamieji atpažįsta save ir savo situaciją, tačiau, kita vertus, mato išlaisvinimo galimybę, nes Kristaus kryžius buvo žmonijos išlaisvinimo pradžia, visus atvedusi į prisikėlimo rytą. Todėl Jėzaus prisikėlimas skatina kovoti už Dievo karalystę ir tuos principus, kuriuos skleidė Jėzus savo pranašiška ir mesijine veikla. Prikeldamas savo Sūnų, Dievas akivaizdžiai parodo, kad jis yra pažeminto ir nukryžiuoto pusėje, ir todėl kryžius daugybei šio pasaulio nukryžiuotųjų tampa viltimi. Tokia Kristaus kryžiaus šviesa nušviesti vargšų kryžiai skatina nesitaikyti su esama išnaudojimo ir pažeminimo kultūra, bet realiai ir aktyviai siekti gyvenimo perkeitimo ir prisikėlimo išsivaduojant iš laukinio kapitalizmo sistemos.

Šiandienos išlaisvinimo teologijoje pastebimi tam tikri poslinkiai nuosaikumo link. Teigiama, kad išlaisvinimas

turi būti suprantamas per išganymo ir istorijos sandų visumos prizmę, pradedant nuo dviejų atskirų lygmenų, kurie palaipsniui dialektiškai realizuojasi: realus vargšų išlaisvinimas iš skurdo ir soteriologinis išlaisvinimas Jėzaus kančia, mirtimi ir prisikėlimu. Istorinis išlaisvinimo lygmuo yra ne kas kita kaip vargšų socialinio, politinio ir ekonominio išlaisvinimo proceso sukonkretinimas. Kitaip tariant, Dievo karalystė bus ku-

riama tik tada, kai žmogaus dvasinis išlaisvinimas vyks praktiniame konkrečiaus gyvenimo lygmenyje.

Kalbant apie senųjų kontinento gyventojų indėnų kilmės krikščionių kristologiją, galima pasakyti, kad ji iš esmės nesiskiria nuo bendrų visos Lotynų Amerikos tendencijų: išryškinamas Jėzaus žmogiškumas ir pabrėžiamas jo, kaip vargšų bičiulio, kovotojo už jų teises ir laisves paveikslas.

APIBENDRINIMAS

Šiandienos kristologija meta tam tikrą iššūkį teologijai: kaip rasti pusiausvyrą tarp skirtingų epochų ir kultūrų pažintos, suprastos, priimtos ir interpretuojamos Jėzaus žmogystės bei šio supratimo įtakos atpažįstant ir priimant Jėzaus dievybę? Tampa akivaizdu, kad istorinio Jėzaus paveikslas turi didžiulę reikšmę jo dievybės, taigi ir išganomosios vertės, atradimui, supratimui bei priėmimui. Be žmoniškosios Jėzaus tikrovės taptų neįmanomas ir sekimas Juo – *sequella Christi*, kas užtemdytų ir patį išganymo veiksmingumą. Tai, kas žmogui nebeįdomu ir neaktualu, jam negali padaryti didesnio poveikio. Įvairiose kultūrinėse tradicijose šiandien sutinkamiems Jėzaus įvaizdžiams būdinga tai, kad jis suvokiamas kaip asmuo, be galo artimas vienai ar kitai kultūrai. Kiekviena kultūra stengiasi Jėzaus asmenyje pastebėti, išryškinti bei pasisavinti tuos bruožus, kurie jai atrodo aktualiausi. Daugelio besivystančių šalių tikintiesiems būdinga bendra tendencija išryškinti Jėzaus žmogiškumą,

ypač jo, kaip vargšo, paniekinto ir pažeminto, dalį, dėl kurios jis tampa daugelio vargingųjų, skriaudžiamųjų ir be teisų ikona.

Darosi akivaizdu, kad labai skirtingų kultūrų kristologijų išėjimas taškas jau nebėra Kalchedono susirinkimo dogmatika, kuri išryškina ir akcentuoja Jėzaus dieviškumą. Šiandienos skirtingose kultūrinėse terpėse gyvenantys krikščionys akivaizdžiai siekia išlaisvinti Jėzaus žmogiškojo gyvenimo realizmą, jo brolybę kūne su visu žmogišku džiaugsmu ir skausmu, siekiais ir viltimis. Kitaip tariant, skirtingų kultūrų kristologijoms būdingas akivaizdus siekis matyti Jėzų ir jausti jį kaip gyvenimo, paremto meile Dievui, modelį, įkvepiantį aukotis artimui ir šitaip atveriantį kelią galutinės Dievo karalystės išsipildymo vilčiai. Matyti tendencija identifikuotis su Jėzumi, tai padeda žmonėms Jėzuje matyti išlaisvinimo ir gyvenimo perkeitimo viltį. Tokiu būdu atpažįstamas ir Jėzaus dieviškumas. Kitaip tariant, kiekviena tauta Jėzaus asmenyje ieško savo kultūrai ar

timų istorinio Jėzaus bruožų, kurie, tikėjimu priimti, leidžia pastebėti ir išgyventi Jėzaus dieviškumą.

O tai leidžia priimti Jėzų ne vien kaip

savą ir artimą žmogų, bet ir kaip Išganytoją, dovanojantį žmonėms ir tautoms iš blogio, nuodėmės ir mirties išlaisvinimą.

Literatūra ir nuorodos

- ¹ Michael Amaladoss. *Volto asiatico di Gesù*. – EDB, Bologna, 2007.
- ² Thomas Thangaraj. *The Crucified Guru*. – Abingdon Press, Nashville/TN, 1994.
- ³ Henri Le Saux. *Éveil à soi, éveil à Dieu*. – Centurion, Parigi, 1971, pag. 96; trad. it. *Preghiera e presenza*. – Assisi, Cittadella, 1973; *Risveglio a sé, risveglio a Dio*. – Sotto il Monte, Bergamo, Servitium, 1996; Henri Le Saux. *La montée au fond du cœur*. – OEIL, Parigi, 1986.
- ⁴ Henri Le Saux. *Diario spirituale di un monaco cristiano-samnyasin hindu: 1948–1973*. – Mondadori, Milano, 2002, p. 426.
- ⁵ Henri Le Sau. *Diario spirituale di un monaco*, p. 466.
- ⁶ Henri Le Saux. *Interiorité et révélation*. – Editions Présence, Sisteron, 1984, p. 275 – 293.
- ⁷ Robert Schreiter. Immagini di Gesù nelle culture contemporanee, *Communio* 3/2008, p. 129.
- ⁸ Kwang-Sun-Sun D. *The Minjung in Christ, The Christian Conference of Asia*. – Singapūre, 1991.
- ⁹ Sebastian Kappen. *Jesus and Freedom*. – Maryknoll, N. Y., Orbis Books, 1977; Sebastian Kappen. *Jesus and Cultural Revolution: An Asian Perspective*. – Bombay, Build, 1977; Sebastian Kappen. *Liberation Theology and Marxism*. – Puntamba, Asha Kendra, 1986; Sebastian Kappen. *Jesus Today*. – Madras, AICUF, 1985.
- ¹⁰ Aloysius Pieris. *An Asian Theology of Liberation*. – Maryknoll, N.Y., Orbis Books, 1988, p. 45–50.
- ¹¹ Aloysius Pieris. *Love Meets Wisdom*. – Maryknoll, N. Y., Orbis Books, 1988, pagg. 114–119.
- ¹² Kenneth Cragg. *Christologies and India, The Christ and the Faiths*. – SPCK, London, 1986, p. 173–241.
- ¹³ Giacomo Canobbio, Piero Coda. *La Teologia del XX secolo, un bilancio*. – Città Nuova, Roma, 2003, p. 79.
- ¹⁴ John P. Kernan. *The Meaning of Christ*. A Mahajana Theology. – Orbis Book, Maryknoll/NY, 1989.
- ¹⁵ Charles Nyamiti. *Christ Our Ancestor. Christology from an African Perspective*. – Mambo press, Gweru, 1984.
- ¹⁶ Robert Schreiter. Immagini di Gesù nelle culture contemporanee, *Communio* 3/2008, p. 127.
- ¹⁷ Ten pat.
- ¹⁸ Anselme Titianma Sanon. *Vocation baptismal de l'initiation villageoise, Titianma Sanon A. – Luneau R. Enraciner l'évangile. Initiations africaines et pédagogie de la foi, rites et symboles*. – Du Cerf, Paris, 1982, p. 61–218.
- ¹⁹ Robert Schreiter. Immagini di Gesù nelle culture contemporanee, *Communio* 3/2008, p. 128.
- ²⁰ Céré Kolié. *Jésus guérisseur?, Kabasélé – Doré – Luneau (ed.), Chemins de la christologie africaine*. – Desclée, Paris, 2001, p. 167–194.
- ²¹ Ten pat, p. 170.
- ²² Bènèzet Bujo. *Die ethische Dimension der Gemeinschaft. Das africanische Modell im Nord-Süd-Dialog*. – Universitätsverlag-Herder, Freiburg i.Ue.-Freiburg i. Br. 1993, p. 181–184.
- ²³ Diane B. Stinton. *Jesus of Africa*, Orbis Books, Maryknoll/NY, 2004.
- ²⁴ Robert Schreiter. Immagini di Gesù nelle culture contemporanee, *Communio* 3/2008, p. 128.
- ²⁵ José Miguez Bonino. *Faces of Jesus Latin American Christologies*. – Orbis Books, Maryknoll/NY, 1984.
- ²⁶ Joao Marinot Vedovato. *Cristologia e teologia della croce in prospettiva latino-americana: un approccio che parte dai crocifissi nella storia, La sapienza della Croce* 16 (2001), p. 125.
- ²⁷ Leonardo Boff. *Ecclesiogenesì*. Le comunità di base reinventano la Chiesa. – Borla. Roma. 1978.
- ²⁸ Varza P. (ed.). *Documenti della chiesa latinoamericana*, Editrice Missionaria Italiana, Bologna. 1995.
- ²⁹ Gustavo Gutierrez. *La forza storica dei poveri, Queriniana, Brescia, 1981, p. 256.*
- ³⁰ Congregazione pae la Dottrina della Fede, *Istruzione Libertaïs coscientia, 2: EV* 10, 198.

- ³¹ Giacomo Canobbio, Piero Coda. *La Teologia del XX secolo, un bilancio*. – Città Nuova, Roma, 2003. p. 75.
- ³² Gustavo Gutierrez. *Pobres y opción fundamental, Mysterium Liberationis. Conceptos fundamentales de la teología de la liberación*, I, San Salvador, UCA Editores, 1991. p. 309.
- ³³ Hugo Assmann. *Teologia della prassi di liberazione*. Saggio teologico nell'America dipendente. Cittadella, Assisi, 1974, p. 106–107.
- ³⁴ Jon Sobrino. *Gesù Cristo liberatore*. – Lettura storico-teologica di Gesù Cristo. Cittadella, Assisi, 1995.
- ³⁵ Giacomo Canobbio, Piero Coda. *La Teologia del XX secolo, un bilancio*, Città Nuova, Roma, 2003. p. 75.
- ³⁶ Pedro Romao Hilgert. *Jesus histórico, ponto de partida da cristologia latino-americana*. – Petrópolis, Vozes, 1987, p. 19.
- ³⁷ James H. Cone. *O Deus dos oprimidos*. – San Paulo, Paulinas, 1985, p. 92–93.
- ³⁸ Jon Sobrino. *La fede in Gesù Cristo*. Saggio a partire dalla vittime. Cittadella, Assisi, 2001, p. 253.
- ³⁹ Ten pat, p. 132.
- ⁴⁰ Paulo Sérgio Lopes Goncalves. *Liberationis Mysterium – O projecto sistemático da teologia da libertacao:Um estudo teológico na perspectiva da regula fidei*, – PUG, Roma, 1997, p. 54.
- ⁴¹ MARZAL (ed.), *The Indian Face of God in Latin America*. – Orbis Book, Maryknoll/NY, 1996.